

ПЕТКОВ, Марин (*Велико Търново, България*)

ОБРАЗУВАНЕ НА КРАТКИТЕ ЛИЧНИ ИМЕНА ОТ СЛАВЯНСКИ ПРОИЗХОД В СТАРОБЪЛГАРСКАТА АНТРОПОНИМИЯ

The formation of short Christian names of Slavic origin in Old Bulgarian anthroponymy

The present article aims at presenting word-derivational methods by means of which short (one component) Christian names of Slavic origin were formed in Old Bulgarian. They are three in number. On contraction of two-component anthroponyms one of the components was dropped and the short name was formed from the other one. In the process of derivation from the stem of a proper name a multitude of short names was formed by means of suffixes. The third method is conversion in which various parts of speech have come to function as proper names.

Keywords: anthroponyms, derivation, Slavic origin, conversion, contraction

Личните имена (ЛИ) са продукт на езика. Като част на речта те носят морфологичните, синтактичните и семантичните особености на съществителното и се подчиняват на същите словообразователни процеси, които са характерни за него.

Славянските лични имена, носени от българите през ранното Средновековие, по своята същност са индоевропейски. В структурно отношение те са два вида. От една страна имаме композити, които са изградени от два елемента (личноименни основи), като моделите, по които те възникват, са много древни, унаследени от индоевропейския праезик. От друга страна в българската именна система се срещат и голямо количество кратки славянски ЛИ, състоящи се от една основа. Двата

вида антропоними се наблюдават в най-ранните извори, което показва, че те са били в равностойна употреба, въпреки предположението на Ковачев 1987: 126, че за княжески имена през VI – VII в. са били предпочитани най-вече антропоними със сложни основи.

Като цяло словообразователните способности, посредством които възникват кратките славянобългарски имена, са добре познати и са описани от ономастите, но само по отношение на съвременната българска антропонимна система, докато едно по-задълбочено изследване на засвидетелстваните в изворите старобългарски ЛИ от славянски произход за периода VI – XII в. все още липсва. Настоящата статия има за цел да представи накратко тези способности, без обаче да се стреми към пълна изчерпателност, като изследването обхваща ексцерпирани от различни източници славянобългарски ЛИ, фиксирани в периода VI в. – 1181 г., които ще бъдат обозначени като старобългарски (стб.). Способите за образуване на едноосновни ЛИ са съкращаване, деривация и конверсия.

1. Съкращаване

Поради дължината си двусловните сложни ЛИ са били неудобни за всекидневна употреба. Затова те са претърпели различни по рода си съкращения, като обикновено единият от двата елемента на изходната проприална форма е отпадал. В изворите няма засвидетелствана нито една успоредица *сложно име ~ съкратено име*, затова примерите по-долу дават само възможните пътища, по които от даден изходен проприален композит е възникнало определено кратко ЛИ. Различават се два вида съкратени ЛИ: едносъставни и двусъставни.

1.1. Едносъставни кратки имена

По-голямата част от кратките имена са т. нар. едносъставни, при които едната основа (без значение дали първият или вторият компонент) на изходния двусловен антропоним напълно отпада, а в употреба остава другият, който в последствие може да бъде допълнително разширен със суфикс. В зависимост от това кой компонент е бил съкращаван, различаваме следните видове кратки имена:

а) Кратки имена, образувани чрез съкращаване на втория компонент на изходния проприален композит. По-голямата част от кратките имена са образувани посредством отпадане на втория компонент на изходното сложно име. Така например от мъжките ЛИ *Радослав* и *Радомир* е можело да се получи краткото име *Рад*. Често възможно е било полученото кратко име се употребява с неговата звателна форма, напр. *Воислав* → *Войо*, *Остромир → *Остро*, *Собеслав* → *Собо*, *Съдомир* → *Съдо*, *Търпимир → *Търпо*, *Хоцимир → *Хото*, *Ядомир → *Ядо*, към които се отнася и *Витослава* → *Вита*. Краткото име е можело да бъде суфигирано, напр. *Дедомисъл* → *Дедна*, *Славомир* → *Славота*, *Съдомир* → *Съдек*;

б) Кратки имена, образувани чрез съкращаване на първия компонент на изходния проприален композит. Малка част от кратките имена са възникнали след отпадане на първия компонент на изходното сложно име, напр. *Богдан* → *Дан*, *Светозар м. → *Зар*, *Малорад* → *Рад*, *Воислав* → *Слав*, *Собеслав* → *Слав*.

Често кратките мъжки имена окончават на *-о* (звателна форма): *Беривой* → *Войо*, *Велирух* → *Рухо*, *Добросъд* → *Съдо*, *Войтех* → *Техо*. Възможна е суфиксация на полученото кратко име, напр. суфикс *-чо* в *Търпимир → *Мирчо* или суфикс *-ота* в *Богомил* → *Милота*. Женски ЛИ с подобни характеристики липсват в изворите.

1.2. Двусъставни кратки имена

Относително малка част от кратките имена са двусъставни. При тях едната личноименна основа (без значение дали първата или втората) на изходния двусосновен антропоним не отпада напълно. Запазва се част от нея (звук или сричка) която се слива с другия компонент. Така създадената нова основа може в последствие да получи суфикс или звателно окончание.

а) Изпускане на част от втория компонент. Изгласът на втория компонент се изпуска, като началото му (обикновено първата съгласна) се запазва, често се наблюдава асимилация на съгласните в края на името. Най-често се наблюдава отпадане на изгласа на втория компонент в сложни имена, окончавачи на *-мер/-мир*: *Битомер → *Битом*, *Витомир → *Витом*, *Гостимир → *Гостим*, *Жидомир → *Жидом*,

Радомир → *Радом*, *Стрегомир → *Стрегом*, *Хитомир → *Хитом*, *Хоцимир → *Хоцим*, като рядко е възможна суфиксация: *Добромир* → *Добром* + *-ик* → *Добромик*. В *Недан → *Недо* имаме звателна форма;

б) изпускане на част от първия компонент. Възможно е също при съкращаването на първия елемент от изходната проприална конструкция да отпадне само част от него (обикновено началният звук или сричка), като остатъкът се слива с втория компонент. Засвидетелствано е рядко при двусловни ЛИ, окончващи на *-мер/-мир*: *Драгомир* → *Гумер*, *Яромир → *Ромир*;

в) в отделни случаи се наблюдава вторично съкращаване на вече кратко име, като обикновено отпада втората сричка от именната основа и към остатъка се добавя нов суфикс или окончание за звателен падеж: *Богота > *Бо{го}т{а}* + *-ко* → *Ботко* (но може и *Съботко → *{Съ}Ботко*) или диал. *Вукота (< *Вълкота) > *Ву{ко}т{а}* + *-о* → *Вуто*. Рядко се изпуска началната сричка: *Драгота > *{Дра}гота* + *-о* → *Гото*. Засвидетелстваните имена навеждат на мисълта, че подобно явление е характерно главно за имена, завършващи на суфикс *-ота*;

г) контракция. Паралелно се срещат и имена, възникнали не чрез съкращаване на единия елемент, а вследствие на контракция, напр. ЛИ *Драгит*, което е възникнало най-вероятно от ЛИ *Драговит (по името на племето *драговити*) → *Драгит*, освен ако при изгласа не се касае за някакъв суфикс, напр. лат. *-ītis*.

2. Деривация

Огромната част от съкратените ЛИ се образуват чрез експлицитна деривация, тоест чрез разширяване на основата на краткото име посредством суфикси. В зависимост от суфиксите кратките имена могат да се разделят на две големи групи: неумалителни и умалителни.

2.1. Неумалителни кратки имена

При кратките имена стб. ЛИ, образувани с помощта на неумалителни суфикси, се различават няколко словообразователни типа:

а) Първата голяма група мъжки ЛИ са разширени с формант *-j-*, като тук се различават няколко суфикса. На първо място това е праслав.

*-aj⁻¹ (българ. -ой) в *Дадой*, *Татой*, други суфикси са праслав. *-āj⁻² (българ. -ай) в *Драгай*, праслав. *-ěj⁻³ (българ. -ей) в *Мирей* (името не е сигурно, защото може да се чете и *Мирен*) и най-накрая праслав. *-bj⁻⁴ (българ. -ей), засвидетелстван в *Добрей*, *Черней*;

б) втора група ЛИ се явяват антропоними, разширени с формант -l-. Тук също се наблюдават няколко суфикса: праслав. *-al⁻⁵ (българ. -ол) във *Витол*, *Доброл*, *Радол*, праслав. *-ul⁻⁶ (българ. -ул) в *Сивул*, праслав. *-yl⁻⁷ (българ. -ел) в *Гудел* < *Грудел*, както и разширеният суфикс праслав. **-ъl-a⁸ (българ. -ло): *Грало* < *Градо*, *Драгло*. Към тази група спадат и няколко имена, към които е прибавен праслав. *-il- или праслав. *-yl⁻⁹. Тъй като и двата суфикса в български дават -ил, е много трудно да се определи в кое от стб. имена точно кой суфикс участва. Заради палатализацията на основите праслав. *Darg- ‘драг’ при *Дражил* и *Matk- ‘момък’ при *Момчил* единствено може да се твърди със сигурност, че са разширени с *-il-, докато при останалите имена са възможни и двата суфикса, срв. *Борил*, *Добрил*, *Гостивил*, *Станил*, *Съдил*, чиито основи не съдържат звукове, подлежащи на палатализация;

в) кратки ЛИ, разширени с n-форманти. Те са изключително разнообразни, макар и повечето от тях да са регистрирани в единични антропоними. В мъжки имена се среща например праславянският суфикс *-ĕn⁻¹⁰ (българ. -ен) в *Мирен* (което може да се чете и *Мирей*), още праслав. *-in⁻¹¹ (българ. -ин) в *Белин*, *Велин*, *Вълчин*, *Галин*, *Желин*, *Житин*, *Радин*, *Сивин*, *Стоин*, *Стратин*, *Татин*, *Худин*, *Чичин*, който е много продуктивен, като в някои от тези имена може да се допусне и суфикс *-un⁻¹². Друг продуктивен n-суфикс е праслав. *-un- (българ. -ун) в *Добрун*, *Радун*, *Сварун*, *Славун*, *Тихун*, *Требун*, *Хацун*, *Хотун*. Рядко се срещат праслав. *-un- (българ. -ин) в *Негин*, праслав. **-ъn-a¹³ (българ. -но) в *Славно* и праслав. *-ъn⁻¹⁴ (българ. -ен) в *Твърден*, като за произхода на това име може да се допусне и конверсия. Женски имена се образуват с горните суфикси, разширени с моционен формант *-ā. Това са праслав. **-ān-ā (българ. -ана) в *Добрана*, *Росана*, праслав. **-ĕn-ā (българ. -ена) в *Братена*, праслав. **-un-ā < *-un’i (българ. -ина) в *Добринна* и праслав. **-ъn-ā (българ. -на) в *Дедна м.?!ж.?*, *Драгна*;

г) ЛИ с ch-суфикси. Няколко стб. ЛИ се образуват посредством различни ch-суфикси, които не са много продуктивни. Това са праслав.

*-ach¹⁵ (бълг. -ох) в *Любох*, праслав. *-āch-/*-’āch¹⁶ (бълг. -ах/-ях) в *Желях*, *Чернах*, *Чернях*, праслав. **-ich-ā¹⁷ (бълг. -иха) във *Вериха*, праслав. *-ich¹⁸ (бълг. -ух) в *Белух*, *Добрух* и неговото разширение **-ich-in- (бълг. -ухун) в *Требухун*. Всички засвидетелствани тук имена без изключение са мъжки;

д) ЛИ с s-суфикси. По своята същност s-суфиксите представляват ch-суфикси, разширени с -j-, който води до палатализация. Тук спадат малко имена, като голямата част от тях са мъжки. Образувани са със следните суфикси: праслав. **-ach-j¹⁹ (бълг. -ои) в *Батош*, праслав. ***-ach-j-ān- (бълг. -(о)шан) в *Драгшан* < *Драгошан, праслав. ***-ach-j-in- (бълг. -ошин) в *Радошин*, праслав. **-ich-j²⁰ (бълг. -уи) в *Белуи* и праслав. ***-ъch-j-a²¹ (бълг. -ио) в *Корио*. В единственото женско име *Велкуша* ж. < *Великуша имаме разширен суфикс ***-ich-j-ā;

е) добре представени в стб. антропонимия са и ЛИ, образувани с t-суфикси, от които най-продуктивен е суфиксът праслав. *-atā²² (бълг. -ота) в *Бакота*, *Белота*, *Деброта*, *Доброта*, *Калота*, *Левота*, *Малота*, *Милота*, *Нравота*, *Славота*, *Страхота*, *Чернота*, с който се образуват мъжки имена. Тук спадат също *Гото*, *Вуто* и може би *Ботко* (за тях вж. 1.2.в). Останалите t-суфикси са сравнително редки и също се срещат само в мъжки имена: праслав. *-’āt²³ (бълг. -ят) в *Белят*, праслав. **-at-ān- (бълг. -отан) в *Люботан* и праслав. *-ētā²⁴ (бълг. -ета) в *Добрета*, *Домета*, *Дражета*;

ж) в стб. именна система са засвидетелствани две ЛИ, образувани с помощта на редки суфикси. Едното е женското име *Косара*, образувано с праслав. r-суфикс *-ār-ā (бълг. -ара), където *-ār²⁵ < лат. -ārius, и мъжкото ЛИ *Вълкас*, в което се среща s-суфиксът праслав. *-ās²⁶ (бълг. -ас).

2.2. Умалителни кратки имена

При кратките стб. ЛИ, образувани с помощта на умалителни суфикси, се наблюдават следните словообразователни типове:

а) ЛИ, образувани с k-суфикси. Тук спадащите суфикси са сравнително продуктивни и са засвидетелствани само в мъжки антропоними. Суфиксите са както следва: праслав. *-āk²⁷ (бълг. -ак) в *Новак*, праслав. *-ik²⁸ (бълг. -ик) в *Добромик*, праслав. **-ik-a (бълг. -ико) във *Вълчицо*,

Дедико, Добрико, праслав. $**-(\tau)k-a^{29}$ (бълг. *-ко*) в *Банко, Белко, Владко, Детко, Ретко, Руско, Станко, Стянко, Ходко*, праслав. $**-(\tau)k-ип$ (бълг. *-кун*) в *Баткун* и праслав. $*-ьk^{30}$ (бълг. *-ек*) в *Мишек, Съдек*;

б) ЛИ с *с*-суфигиси. Тези имена са образувани посредством *k*-суфигиси, разширени с *j*, който води до палатализация на *k*- в *-щ*-. Срещат се изключително рядко и то само в мъжки имена. В стб. проприална система има регистрирани само два подобни суфигиса: праслав. $**-ik-j^{31}$ (бълг. *-ич*) в *Мостич* (ако *Мостич* изобщо е славянско) и праслав. $***-(\tau)k-е-a^{32}$ (бълг. *-чо*) в *Мирчо, Черчо*;

в) ЛИ с *с*-суфигиси. Тук спадащите суфигиси са възникнали от *k*-суфигиси по трета палатализация. Те също са сравнително редки. В мъжкото име *Братец* е засвидетелстван праслав. $**-(\tau)k^{33}$ (бълг. *-ец*), а праслав. $***-ik-\bar{a}^{34}$ (бълг. *-ица*) се среща в женското *Марица* и в мъжките *Камица, Простица*, като е силно продуктивен, но останалите регистрирани имена от епохата нямат славянски основи, срв. *Никулица, Лазарица* и др. и заради това не ги включвам в представянето;

г) ЛИ с *е*-суфигис. Суфигисът праслав. $*-е^{35}$ (< $*-ет-$), който в български дава *-е*, е засвидетелстван само в мъжкото име *Беле*.

3. Конверсия

Конверсията представлява образувание на ЛИ от готови лексикални единици³⁶ без оглед на частеречевата принадлежност на изходната лексикална единица. Допълнителната суфигисация на полученото при конверсия ново ЛИ е относително рядко. В стб. ЛИ се различават следните случаи на конверсия:

3.1. Съществително → проприум

В този случай става въпрос за обикновена трансформация на определено съществително от лексикалния фонд на езика в антропоним. Формално нямаме промяна на частта на речта, образуваша основата на името, а само промяна на функцията – апелативът вече не назовава цял един клас денотати, а отделни индивиди. Тук спадат множество мъжки ЛИ: *Воин, Врана, Глава, Глад, Груд, Звездица, Масло, Слав, Увет, Хълм*, докато женските са относително редки, но все пак ги има: *Градина, Калина, Лола* < диал. *леля*³⁷.

3.2. Прилагателно → проприум

Към тази група се причисляват всички кратки имена, които формално напълно съвпадат с прилагателни. Това са мъжките антропоними *Годен*, *Горазд*, *Гостив*, *Млад*, *Нерад*, *Рад*, *Храбър*, към които спадат и звателните форми *Гало*, *Остро*, *Хрело*, *Худо*. Единственото женско име е *Юна*.

3.3. Минало причастие → проприум

Чрез конверсия на минали глаголни причастия също се образуват ЛИ. За това свидетелстват следните мъжки имена: *Баян* (бълг. *бая*), *Боян* (бълг. *боя се*), *Хран* (бълг. *храня* 'пазя'), *Делян* (бълг. *надделявам* 'побеждавам'), *Негован* (бълг. *негувам* 'обичам'), *Стан* (бълг. *стоя*), както и женските *Недана* (бълг. *давам*), *Стана*, моция към гореспоменатото мъжко име *Стан*.

3.4. Глаголна основа → проприум

Сравнително рядко се среща случай на онимизиране на вербална основа. Засвидетелствани са три стб. мъжки ЛИ с вероятен славянски произход, като в две от тях произвеждащата основа е префигирана с представка *Не-*: *Непровад*, *Нестонг*, *Показ*.

Особен случай представляват онези мъжки ЛИ, които окончават на *-о*, което по своята същност е звателна форма³⁸. Тук не можем да говорим за суфиксация, тъй като при *-о* се касае за флексия. Тези случаи трябва да се разглеждат по-скоро като конверсия. Сред кратките имена на средновековните българи най-често се наблюдава именно звателната форма. Засвидетелствани са имена с разнообразни основи: *Велико*, *Войо*, *Гало*, *Жего*, *Коро*, *Моро*, *Недо*, *Остро*, *Сино*, *Собо*, *Старо*, *Съдо*, *Тего*, *Тухо*, *Търпо*, *Търчо*, *Уно*, *Хвато*, *Хото*, *Хрело*, *Худо*, *Чаро*, *Черно*, *Ядо*.

4. Заключение

Накратко може да се обобщи, че при образуването на кратки имена в стб. ономастикон трите словообразователни способа съкращаване, деривация и конверсия са се използвали в еднаква степен. Може да се допусне с голяма степен на вероятност, че индоевропейският ономастикон

е бил изграден от два вида имена: проприални композити, състоящи се от две основи, и едноосновни ЛИ, получени чрез конверсия. Впоследствие делът на едноосновните антропоними се е разширил благодарение на кратки имена, получени от сложни съставни чрез съкращаване, като съкратените имена могат да са едносъставни (съставени само от една основа) или двусъставни (едната основа на изходния именен композит, към която е добавен остатък от другата основа). Почести са едносъставните ЛИ, докато от двусъставните са регистрирани предимно имена, производни от композити на *-мир*, където съкращаването засяга само изгласа на втория компонент: *-мир* > *-м{ир}*. Някои от получените кратки форми впоследствие претърпяват определени фонетични и морфологични преобразувания: асимилация, синкопа на определени звукове, добавяне на деривационен суфикс и т. н.

Деривацията е най-предпочитаният начин за образуване на кратки имена в стб. именна система. Суфиксите биват два вида: неумалителни и умалителни (деминутивни). Неумалителни в стб. ЛИ са *j-*, *l-*, *n-*, *ch-*, *š-*, *t-*, *r-* и *s-*суфиксите, които показват значително разнообразие. Умалителни функция изпълняват най-вече различните *k-*суфикси и техните производни *s-* и *č-*суфиксите, чиято поява се дължи на различни палатализациялни процеси.

Конверсията като способ за образуване на имена също играе значителна роля в старобългарската именна система. Благодарение на комбинирането на трите способа стб. кратки имена показват голямо разнообразие, въпреки че в изворите се среща оскъдна информация, която да ни даде по-изчерпателен отговор на въпроса какви славянски имена са носели средновековните българи.

Библиография

- АЛ:** Lemerle, P. et al. Actes de Lavra. Première partie: Des origines à 1204. Edition diplomatique par P. Lemerle, A. Guillou, N. Svoronos, avec la collaboration de D. Papachryssanthou (Texte). Paris, 1970.
- Аутенрит и др. 1979:** Das Verbrüderungsbuch der Abtei Reichenau (Einleitung, Register, Faksimile) (hrsg. von J. Autenrieth, D. Geuenich und K. Schmid) [Monumenta Germaniae Historica, Libri memoriales et necrologia, Nova Series, I]. Hannover, 1979.

- Балан 1940:** Теодоров-Балан, А. Нова българска граматика. София, 1940.
- БЕР:** Български етимологичен речник. Т. 3. София, 1986.
- Бешевлиев 1992:** Бешевлиев, В. Първобългарски надписи, второ преработено и допълнено издание. София, 1992.
- Бошкович 1984:** Бошкович, Р. Основы сравнительной грамматики славянских языков. Фонетика и словообразование. Составила и перевела канд. филол. наук Н. М. Елкина, под общей редакцией д-ра филол. наук проф. Н. И. Толстого. Москва, 1984.
- Венедиков 1979:** Венедиков, И. Военното и административното устройство на България през IX и X век. София, 1979.
- Георгиев 1983:** Георгиев, В. Старобългарското лично име *Ретъко*. В: Български език XXXIII. София, стр. 212-213.
- ГИБИ:** Гръцки извори за българската история (Извори за българската история), т. II: под редакцията на И. Дуйчев, Г. Цанкова-Петкова, В. Тъпкова-Заимова, Л. Йончев, П. Тивчев. София, 1958; т. III: съставили и редактирали И. Дуйчев, Г. Цанкова-Петкова, В. Тъпкова-Заимова, Л. Йончев, П. Тивчев. София, 1960; т. VI: Съставители И. Дуйчев, Л. Йончев, П. Тивчев, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, под редакцията на М. Войнов, И. Дуйчев. София, 1964; т. VII: съставили С. Лишев, П. Тивчев, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, под редакцията на П. Тивчев. София, 1968; т. VIII: съставил М. Войнов, под редакцията на М. Войнов, В. Тъпкова-Заимова, Г. Цанкова-Петкова, Л. Йончев. София, 1972; т. IX, част 2: подготвил И. Илиев. София, 1994; т. XI: Съставили и редактирали Михаил Войнов, Василка Тъпкова-Заимова, Любомир Йончев. София, 1983.
- Добрев 1970:** Добрев, И. Суфиксите *-ул* и *-ур* в български език. В: Известия на Института за български език XIX. София, стр. 779-787.
- Добрев 2005:** Добрев, П. Златният фонд на българската древност. София, 2005.
- Дуйчев 1972:** Дуйчев, И. Българско средновековие. Проучвания върху политическата и културна история на Средновековна България. София, 1972.
- Дуйчев 1981:** Дуйчев, И. Проучвания върху средновековната българска история и култура. София, 1981.
- Заимов 1973:** Заимов, Й. Български географски имена с *-jъ*. София, 1973.
- Заимов 1988:** Заимов, Й. Български именник. София, 1988.
- Златарски:** Златарски, В. История на българската държава през средните векове. Т. I: Първо българско царство, част I: Епоха на хуно-българско надмощие, под редакцията на доц. П. Ц. Петров. София, 1970, част 2: От славянизацията на държавата до падането на Първото царство, под редакцията на доц. П. Ц. Петров. София, 1971; Т. II: България под византийско владичество (1018 – 1187). Под редакцията на проф. Д. Ангелов. София, 1972.
- Златарски 1984:** Златарски, В. Избрани произведения. Т. II. София, 1984.

- Иванов 1970:** Иванов, Й. Български старини из Македония, под редакцията на проф. Б. Ангелов и проф. Д. Ангелов (фототипно издание). София, 1970.
- Иванов 1982:** Иванов, Й. Избрани произведения, т. I: Литература, история, фолклор. София, 1982.
- КЕ IV:** Кирилотодиевска енциклопедия, т. IV: главен редактор Л. Грашева, редактори Е. Дограмаджиева, К. Иванова, С. Кожухаров, С. Николова, А. Стойнова. София, 2003.
- Ковачев 1973:** Ковачев, Н. За личните имена със уфикс *-ои* и *-уи* в българската антропонимия. В: Славистични проучвания. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ (Сборник в чест на VII международен славистичен конгрес). София, стр. 112-121.
- Ковачев 1987:** Ковачев, Н. Българска ономастика. София, 1987.
- Малингудис 1987:** Малингудис, Ф. Относно някои славяно-български лични имена (VII – IX в.). В: Втори международен конгрес по българистика, София 23 май – 3 юни 1986 г. Доклади. Т. 6. София, стр. 684 – 691.
- Миклошич 1927:** Miklosich, F. Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen. Drei Abhandlungen. Manulneudruck aus Denkschriften der Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Wien 1860-1874. Heidelberg, 1927.
- Моравчик 1958:** Moravcsik, G. Byzantinoturcica. Bd. 2: Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen, zweite durchgearbeitete Auflage. Berlin, 1958.
- Попконстантинов/Кронщайнер 1994:** Popkonstantinov, K., O. Kronsteiner. Altbulgarische Inschriften. Bd. 1 (Die slawischen Sprachen; Bd. 36). Wien, 1994.
- Свобода 1964:** Svoboda, J. Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Симеонов 2008:** Симеонов, Б. Прабългарска ономастика. Пловдив, 2008.
- СК:** Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР: XI-XIII вв. Отв. ред. книги: Л. П. Жуковская. Москва, 1984.
- Славски I:** Slawski, F. Słownik prasłowiański, t. I: pod redakcją F. Slawskiego. Wrocław/Warszawa/Kraków/Gdańsk, 1974.
- Фасмер 1970:** Vasmer, M. Die Slaven in Griechenland. Unveränderter fotomechanischer Nachdruck aus den Abhandlungen der Preußischen Akademie der Wissenschaften. Jahrgang 1941, Philosophisch-historische Klasse Nr. 12. Berlin, 1970.
- Шлимперт 1978:** Schlimpert, G. Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.

Приложение

- Бакота* м. – IX-XIV в. (Займов 1988: 12)
- Банко* м. – XII в. (Займов 1988: 14)
- Баткун* м. – в топоним от 1200 г. (ГИБИ XI: 63)

- Батош* м. – XII в. (Заимов 1988: 15)
Баян м. – X в., второто име на Вениамин, сина на цар Симеон (Моравчик 1958: 83 сл.)
Беле м. – XII в. (Заимов 1988: 17)
Белин м. – XI в. (Заимов 1988: 17)
Белко м. – XII в. (СК: 60 - № 15; Заимов 1988: 17)
Белота м. – 1181 г., селянин (АЛ: 340)
Белух м. – X в. (Заимов 1988: 18)
Белуш м. – X в., в топоним от Гърция (Заимов 1973: 74)
Белят м. – XI в., в топоним (ГИБИ VIII: 52 и 55)
Битом м. – VIII-IX в. (Заимов 1988: 21)
Борил м. – XI в., знатен византиец (Моравчик 1958: 95 сл.; Дуйчев 1972: 535)
Ботко м. – 1041 г., воевода (ГИБИ VII: 19)
Боян м. – X в. (Бешевлиев 1992: 132)
Братена ж. – 1073 г., селянка (Дуйчев 1981: 367)
Братец м. – XI в. (Заимов 1988: 34)
Велико м. – 1162 г., баща на *Недо* (АЛ: 333 - № 64; ГИБИ VII: 146)
Велин м. – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 89)
Велкуша ж. – XII в. (Заимов 1988: 46)
Вериха м. – XII в. (Заимов 1988: 48)
Вита ж. – XII в. (Заимов 1988: 50)
Витол м. – XII в. (Заимов 1988: 50)
Витом м. – XII в. (Заимов 1988: 59)
Владко м. – 982 г., свидетел в Иверския манастир (Иванов 1970: 21)
Воин м. – IX в., другото име на *Нравота* (ГИБИ IX/2: 64 сл.)
Войо м. – 1085 г., баща на свидетеля Мануил (АЛ: 254)
Врана м. – XI в., византийски пълководец (ГИБИ VIII: 55)
Вуто м. – XI в., баща на някой си Никола (ГИБИ IX/2: 103; Златарски II: 321 сл.)
Вълкас м. – XI-XII в. (Заимов 1988: 57)
Вълчицо м. – 1181 г., селянин (АЛ: 340)
Вълчин м. – XI-XII в., в топоним от Белоградчишко (Заимов 1973: 85; Заимов 1988: 58)
Галин м. – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 93)
Гало м. – преди XII в. (Заимов 1988: 60)
Глава м. – 1026 г., болярин (ГИБИ VI: 298)
Глад м. – X в., болярин (Венедиков 1972: 72 сл.)
Годен м. – преди X в. (Заимов 1988: 66)
Горазд м. – X в., свидетел (Иванов 1982: 266)
Гостив м. – преди XII в. (Заимов 1988: 68)
Гостивил м. – преди XII в. (Заимов 1988: 68)
Гостим м. – X в. (Заимов 1988: 68)
Гото м. – преди XII в. (Заимов 1988: 68)
Градина ж. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 227)

- Грало* м. – преди XII в. (Заимов 1988: 69)
Груд м. – XI в., болярин (Златарски 1984: 260)
Гудел м. – 1026 г., болярин (ГИБИ VI: 298)
Гумер м. – XI в. (Заимов 1988: 73)
Дадой м. – X в. (Заимов 1988: 78)
Деброта м. – 897 г., свидетел (ГИБИ VI: 14)
Дедико м. – X в. (Заимов 1988: 81)
Дедна м.?/ж.? – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 228)
Делян м. – 1040 г., внук на цар Самуил (ГИБИ VI: 302)
Детко м. – 982 г., свидетел в Иверския манастир (Иванов 1970: 21)
Добрана ж. – 1098 г., селянка (ГИБИ VI: 36)
Добрей м. – X в., богомил (Златарски II: 352)
Добрета м. – VI в., славянски княз (ГИБИ II: 232)
Добрико м. – 1008 г., баща на свидетеля Михаил (АЛ: 137)
Добрил м. – 1008 г., свидетел (ГИБИ VI: 15)
Добрина ж. – X в., вдовица (Дуйчев 1972: 211)
Доброл м. – преди XII в. (Заимов 1988: 89)
Добромик м. – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 93)
Доброта м. – 897 г., свидетел (АЛ: 91)
Добрун м. – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Добрух м. – преди XII в. (Заимов 1988: 90)
Домета м. – IX в., управител на Охрид (ГИБИ IX/2: 31)
Драгай м. – IX в., ученик на Методий, Райхенау (Аутенрит и др. 1979: th 166)
Драгим м. – 1181 г., селянин (АЛ: 340)
Драгло м. – преди XII в. (Заимов 1988: 94)
Драгна ж. – 1098 г., селянка (ГИБИ VI: 36)
Драгиан м. – 1000 г., воевода (ГИБИ VI: 281)
Дражета м. – 1076/77 г., селянин (АЛ: 213)
Дражил м. – X в., в топоним (Дуйчев 1972: 211)
Жего м. – преди XII в. (Заимов 1988: 105)
Желин м. – преди XII в. (Заимов 1988: 104)
Желях м. – преди XII в. (Заимов 1988: 105)
Жидом м. – XI в. (Заимов 1988: 106)
Житин м. – преди XII в. (Заимов 1988: 106)
Зар (*Зор*) м. – 1152 г., земевладелец (ГИБИ VII: 90)
Звездица м. – 1008 г., селянин (ГИБИ VI: 37)
Калина ж. – IX в., дъщеря на *Съдек* (КЕ IV: 514 сл.)
Калота м. – 1076/77 г., селянин (АЛ: 213)
Камица ж. – XII в. (Заимов 1988: 117)
Коро м. – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 93)
Коршо м. – IX в. (Заимов 1988: 125)

- Косара* ж. – X-XI в., принцеса, дъщеря на цар Самуил (Златарски I/2: 674 сл.)
Левота м. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 227)
Лола ж. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 227)
Люботан м. – XII в. (Заимов 1988: 143)
Любох м. – XII в. (Заимов 1988: 143)
Малота м. – X-XI в. в топоним от Румъния (Заимов 1973: 126)
Марица ж. – 1152 г., майка на свидетел (ГИБИ VII: 93)
Масло м. – X-XI в. (Заимов 1988: 148)
Милота м. – XI в. (АЛ: 361)
Мирей (*Мирен*) – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 223)
Мирчо м. – VIII в. (Заимов 1988: 155)
Мишек м. – VI в., славянски княз (ГИБИ II: 325 сл.)
Млад м. – преди XII в., в топоним от Гърция (Фасмер 1970: 94 сл.)
Момчил м. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 53)
Моро м. – XII в. (Заимов 1988: 159)
Мостич м. – X в., висш сановник (Бешевлиев 1992: 241)
Негин м. – X-XI в. (Бешевлиев 1992: 252 сл.)
Негован м. – IX в. (Бешевлиев 1992: 60; Симеонов 2008: 186)
Недана ж. – 1162 г., вдовица (АЛ: 333)
Недо м. – 1162 г., селянин (АЛ: 333)
Непровад – X в., свидетел (Иванов 1982: 266)
Нерад м. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 93)
Нестъг м. – X-XI в., болярин (ГИБИ VI: 296; Дуйчев 1981: 27 сл.)
Новак м. – преди X в., в топоним от Румъния (Добрев 2005: 384 сл., 395)
Нравота м. – IX в., брат на кан Маламир (ГИБИ IX/2: 64 сл.)
Остро м. – IX в. (Бешевлиев 1992: 240)
Показ м. – X в. (Попконстантинов/Кронщайнер 1994: 227)
Простица м. – 869/70 г., княжески пратеник (Малингудис 1987: 688)
Рад м. – 1094 г., овчар (ГИБИ VI: 25)
Радин м. – X в. (Заимов 1988: 186)
Радол м. – преди XII в. (Заимов 1988: 186)
Радом м. – преди XII в. (Заимов 1988: 187)
Радошин м. – преди XII в. (Заимов 1988: 187)
Радун м. – преди XII в. (Заимов 1988: 188)
Ретко м. – X в., книжовник (Георгиев 1983; Заимов 1988: 191)
Ромир м. – ок. X в. (Заимов 1988: 192)
Росана ж. – XII в. (Заимов 1988: 192)
Руско м. – 1152 г., земевладелец (ГИБИ VII: 92)
Сварун м. – VI в., славянски воин на византийска служба (ГИБИ II: 184)
Сивин м. – IX-X в., болярин (Бешевлиев 1992: 250)
Сивул м. – XII в. (Заимов 1988: 198)

- Сино* м. – преди XII в. (Заимов 1988: 199)
Слав м. – XI-XII в. (Заимов 1988: 200)
Славно м. – IX в., болярин (Бешевлиев 1992: 235)
Славота м. – 1066 г., въстаник (ГИБИ VII: 29)
Славун м. – 764 г., славянски княз (ГИБИ III: 272)
Собо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 202)
Стан м. – 1094 г., овчар (ГИБИ VI: 25)
Стана ж. – XII в. (СК: 60; Заимов 1988: 204)
Станил м. – 1098 г., селянин (ГИБИ VI: 36)
Станко м. – XI-XII в., в топоним от Македония (Заимов 1973: 162)
Стяanko м. – XII в. (Заимов 1988: 211)
Старо м. – 1097 г., селянин (АЛ: 278)
Стоин м. – 1008 г., селянин (ГИБИ VI: 37)
Стратин м. – преди XII в. (Заимов 1988: 209)
Страхота м. – IX в., славянското име на Методий (Заимов 1988: 210)
Стрегом м. – преди XII в. (Заимов 1988: 210)
Съдек м. (*Сондоке*) – IX в., княжески пратеник при папата (KE IV: 514 сл.)
Съдил м. – XII в. (Заимов 1988: 212)
Съдо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 212)
Татин м. – ок. X в. (Заимов 1988: 215)
Татой м. – преди X в. (Заимов 1988: 215)
Твърден м. – преди XII в. (Заимов 1988: 215)
Тего м. – преди XII в. (Заимов 1988: 216)
Тихун м. – XI в., воевода (ГИБИ VI: 281)
Требун м. – преди XI в. (Заимов 1988: 223)
Требухун м. – преди XII в. (Заимов 1988: 223)
Тухо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 226)
Търпо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 227)
Търчо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 227)
Увет м. – преди XII-XIII в., в топоним от Македония (Заимов 1973: 171)
Уно м. – преди XII в. (Заимов 1988: 228)
Хотун (*Хацон*) м. – VII в., славянски княз (ГИБИ II: 133 сл.)
Хвато м. – преди XII в. (Заимов 1988: 231)
Хитом м. – преди XII в. (Заимов 1988: 232)
Ходко м. – преди XII в. (Заимов 1988: 233)
Хото м. – преди XII в. (Заимов 1988: 233)
Хоцим м. – преди XII в. (Заимов 1988: 233)
Храбър м. – IX в., книжовник (Златарски I/2: 212; Заимов 1988: 233)
Хран м. – преди XI в., в топоним от Гърция (Заимов 1973: 172 сл.; Заимов 1988: 234)
Хрело м. – преди XII в. (Заимов 1988: 234)
Худин м. – 1162 г., селянин (АЛ: 333; ГИБИ VII: 146)

- Худо* м. – преди XII в. (Заимов 1988: 236)
Хълм м. – X в., свидетел (Иванов 1982: 266)
Чаро м. – преди XII в. (Заимов 1988: 242)
Чернах м. (*Чернях*) – преди XII в. (Заимов 1988: 243 сл.)
Черней м. – 1162 г., селянин (АЛ: 333)
Черно м. – 1152 г., свидетел (ГИБИ VII: 89)
Чернота м. – 1162 г., селянин (АЛ: 333)
Черчо м. – преди XII в. (Заимов 1988: 244)
Чичин м. – IX-X в. (Заимов 1988: 245)
Юна ж. – преди XII-XIII в. (Заимов 1988: 249)
Ядо м. – X в. (Заимов 1988: 250)

Бележки

- ¹ Вж. Миклошич 1927: 6; Свобода 1964: 167 сл.; Славски I: 88.
² Миклошич 1927: 5; Свобода 1964: 167 f.; Славски I: 88.
³ Миклошич 1927: 6; Свобода 1964: 167 сл.; Славски I: 86 сл.; Шлимперт 1978: 195.
⁴ Миклошич 1927: 5 сл.; Свобода 1964: 128; Славски I: 83 сл.; Шлимперт 1978: 187.
⁵ Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 170; Славски I: 109; Шлимперт 1978: 194.
⁶ Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 170; Славски I: 110; Шлимперт 1978: 194; Добрев 1970.
⁷ Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 169; Славски I: 113; Шлимперт 1978: 193.
⁸ Свобода 1964: 168; Славски I: 111.
⁹ За двата суфикса срв. Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 170; Славски I: 112; Шлимперт 1978: 194.
¹⁰ Срв. Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 159; Славски I: 128 сл.; Шлимперт 1978: 193.
¹¹ Миклошич 1927: 8 сл.; Свобода 1964: 159 сл.; Славски I: 120 сл.; Шлимперт 1978: 193.
¹² Миклошич 1927: 9; Свобода 1964: 162; Славски I: 139 сл.
¹³ Славски I: 135 сл.
¹⁴ Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 156; Славски I: 136; Шлимперт 1978: 192 сл.
¹⁵ Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 148; Славски I: 73; Шлимперт 1978: 190.
¹⁶ Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 147; Славски I: 71 сл.; Шлимперт 1978: 190.
¹⁷ Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 147; Славски I: 73; Шлимперт 1978: 190.
¹⁸ Миклошич 1927: 15; Свобода 1964: 148; Славски I: 74 сл.; Шлимперт 1978: 190.
¹⁹ Миклошич 1927: 17; Свобода 1964: 152; Славски I: 78; Шлимперт 1978: 191; Ковачев 1973: 112.

- ²⁰ Миклошич 1927: 18; Свобода 1964: 153; Славски I: 78 сл.; Шлимперт 1978: 191; Ковачев 1973: 112.
- ²¹ Миклошич 1927: 18; Свобода 1964: 149; Славски I: 76; Шлимперт 1978: 190.
- ²² Миклошич 1927: 10; Свобода 1964: 163; Шлимперт 1978: 194.
- ²³ Миклошич 1927: 120; Свобода 1964: 162; Шлимперт 1978: 194.
- ²⁴ Миклошич 1927: 12; Свобода 1964: 162 сл.; Шлимперт 1978: 194.
- ²⁵ Миклошич 1927: 7; Свобода 1964: 171; Шлимперт 1978: 195.
- ²⁶ Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 154.
- ²⁷ Миклошич 1927: 13; Свобода 1964: 133 сл.; Славски I: 89 сл.; Шлимперт 1978: 189.
- ²⁸ Миклошич 1927: 13; Свобода 1964: 136 сл.; Славски I: 90 сл.; Шлимперт 1978: 189.
- ²⁹ Миклошич 1927: 14 сл.; Свобода 1964: 134 сл.; Славски I: 93 сл.; Шлимперт 1978: 187 сл.
- ³⁰ Миклошич 1927: 14 сл.; Свобода 1964: 134 сл.; Славски I: 93 сл.; Шлимперт 1978: 187 сл.
- ³¹ Миклошич 1927: 17; Свобода 1964: 139 сл.; Славски I: 102 сл.
- ³² Балан 1940: 130.
- ³³ Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 142; Славски I: 99 сл.; Шлимперт 1978: 192.
- ³⁴ Миклошич 1927: 16; Свобода 1964: 143; Славски I: 98 сл.; Шлимперт 1978: 192; също по въпроса Бошковиц 1984: 143 сл.
- ³⁵ Миклошич 1927: 12; Свобода 1964: 164 сл.; Славски I: 124 сл.
- ³⁶ Вж. Ковачев 1987: 137.
- ³⁷ Вж. Заимов 1988: 141; БЕР III: 463.
- ³⁸ Срв. Свобода 1964: 128.

Глас. д-р Марин Петков, преподавател по историческа граматика на немския език във ФФ на Великотърновския университет;
petkoffmar@hotmail.com